

Ouder- leerkracht gesprekken op multi-etnische scholen

Onderdeel van het door de RROO/NWO gefinancierde project 'De rol van de school bij socialisatie binnen migrantengezinnen'

In groep 8 van de basisschool krijgen ouders en kinderen een advies voor het vervolgonderwijs via het schooladviesgesprek. Onderzoekers van de Universiteit van Utrecht analyseerden bijna 60 van deze gesprekken tussen docenten en ouders met verschillende achtergronden (Nederlandse, Turkse en Marokkaanse).

Verklaren van schoolprestaties

Leerkrachten bleken verschil te maken in het verklaren van de schoolprestaties van leerlingen. Zij schreven de schoolprestaties van allochtone kinderen vaak toe aan 'inzet' ('je best doen'), waar zij de (teleurstellende) prestaties van Nederlandse kinderen vaker toegeschreven aan psychologische factoren, zoals concentratie of faalangst.

Anticiperen op verwachtingen

Nederlandse ouders en leerkrachten leken er bij voorbaat vanuit te gaan dat ze het met elkaar eens zijn en anticipeerden daar ook op. Nederlandse ouders bleken vaker in staat om 'eigen' verklaringen in te brengen waardoor ze meer invloed hadden in het gesprek en de diagnose. De gesprekken met de Nederlandse ouders bleken ook meer gebaseerd op gezamenlijkheid dan die met de migrantenouders. In de gesprekken met migrantenouders verwachtten leerkrachten juist verschillen in visie: daardoor hadden ze de neiging om al voordat ouders iets gezegd hadden bepaalde verklaringen die ouders zouden kunnen geven voor slechte of goede prestaties te weerleggen.

Ander beeld van leerkracht als professional

Allochtone ouders zien een groot verschil in verantwoordelijkheid tussen de leerkracht als professional en henzelf als ouders. Wat er op school gebeurt zien ze als verantwoordelijkheid van de leerkracht, wat er thuis gebeurt als die van henzelf. Nederlanders maken dat verschil minder en

benadrukken meer dat ze een gemeenschappelijke achtergrond delen met de leerkracht. In gesprekken met migrantenouders kwam vaker ter sprake dat opvoedpraktijken op school en thuis juist verschillen. Bijvoorbeeld als het om streng straffen gaat om kinderen tot hogere prestaties te brengen: deze ouders zien daar het nut wel van in, maar dat komt hen op kritiek van de leerkracht te staan. Zulke conflicten komen bij Nederlandse ouders minder voor, omdat ze vaak dezelfde kijk op opvoeden hebben als de leerkracht.

Verschillen werken wel belemmerend

De verschillen in visie maken het voor allochtone ouders en leerkrachten lastiger om als partners op te trekken, al proberen beide partijen dit zeker wel te realiseren. Allochtone ouders zijn in deze gesprekken wel in het nadeel door hun gebrek aan ervaring, minder kennis van de Nederlandse taal en bekendheid met het Nederlandse schoolstelsel ten opzichte van Nederlandse ouders, maar ook doordat hun pedagogische visie soms afwijkt van die van de school.

Praktische toepassing van de onderzoeksresultaten

De onderzoeksresultaten geven aanleiding tot het formuleren van adviezen om de kwaliteit van de communicatie tussen de leerkrachten en vooral migrantenouders te verbeteren.

- Communicatie tussen leerkrachten en vooral migrantenouders kan verbeterd worden door bewuster om te gaan met de verschillen in verwachtingen, visie, houding en gedrag.
- Leerkrachten kunnen in gesprekken met ouders proberen te toetsen of er sprake is van een gedeelde visie om samen de leerling te ondersteunen.
- Het creëren van partnerschap door het gesprek met ouders hierover aan te gaan. Hoe zien ouders en leerkrachten hun rol in dit partnerschap eventueel verschillend?
- Meer communicatieve ruimtes naast het schooladvies gesprek creëren zodat leraren en ouders indien nodig meer tijd hebben om elkaar beter te begrijpen.
- Scholen kunnen nadenken over alternatieve manieren om ouders met een migratieachtergrond de schoolcarrière van hun kinderen te laten ondersteunen, gezien de verschillen met Nederlandse ouders.

Literatuur bij het onderzoek

Bij het onderzoeken van interculturele communicatie wordt vaak uitgegaan van *cultural difference theory*. Hierbij wordt er van uitgegaan dat tussen mensen met verschillende achtergronden makkelijk misverstanden en verschil in interpretaties ontstaan. Deze benadering kan echter niet verklaren wat er gebeurt in gesprekken tussen ouders en migranten ouders, omdat mensen als deelnemers aan een gesprek in een constante wisselwerking op elkaar reageren. In deze interactie kunnen beelden die men van tevoren van elkaar heeft worden bekrachtigd dan wel doorbroken. Om aan deze dynamiek tegemoet te komen is bij dit onderzoek uitgegaan van een dialogische benadering van cultuur en interculturele ontmoetingen. Hierbij wordt er van uitgegaan dat culturen in een continu proces worden geproduceerd, gereproduceerd en herzien in de dialogen van de leden van deze cultuur (Clifford, 1988; Mannheim & Tedlock, 1995).

Om het verschil in visie over de prestaties van het kind (ofwel het behaalde schoolsucces of advies) te onderzoeken is gebruik gemaakt van de attributietheorie. Volgens deze theorie zijn er twee manieren waarop mensen attribueren, ofwel het gedrag van zichzelf en van anderen verklaren in termen van oorzaak en gevolg: externe attributie, waarbij oorzaken worden gezien als liggend buiten de betrokkene en interne attributie: oorzaken worden gezien als liggend binnen de betrokkene. Bij deze laatste categorie kan het om verschillende typen attributies gaan, zoals getoonde inspanning, of meer psychologische attributies als motivatie of faalangst. Deze zogenaamde 'attributies' kunnen van belang zijn voor het kind. Attributies van leerkrachten kunnen bepalend zijn voor de verwachtingen die kinderen hebben ten aanzien van hun prestaties, of ze zichzelf of anderen de schuld geven voor lage prestaties, of ze zich hulpeloos of zelfverzekerd voelen en of ze opgeven of juist doorzetten. Ook kunnen attributies meer inzicht bieden in de redenen achter de verschillende verwachtingen van leerkrachten (Covington, 2000).

Gebrek aan overeenstemming tussen de attributies van de leerkracht en de ouders creëert mogelijk een spanningsveld. Leerkrachten kunnen negatieve emoties ervaren ten aanzien van ouders wiens opvattingen niet

overeen komen met de opvattingen van de leerkracht. Een gebrek aan overeenstemming in opvattingen leidt vaak tot een gevoel van machteloosheid en frustratie voor beide partijen. Uiteindelijk kan dit afstand creëren tussen de leerkracht en de ouder. Dit, terwijl goede communicatie een voorwaarde is voor 'partnerschap' tussen school en het gezin, wat weer een belangrijke factor is in de schoolprestaties van het kind (Epstein, 1995; Lasky, 2000). Een gedeeld kader met betrekking tot kennis, opvattingen en assumpties maakt het voor beide gesprekspartners makkelijker om de intenties en reacties van de ander op de juiste manier te interpreteren. Een verschil tussen de verwachtingen thuis en op school blijkt een negatieve invloed te kunnen hebben op de prestaties van het kind (Clark, 1996; Good & Nichols, 2001). Het is waarschijnlijk dat dit ook geldt voor een verschil in attributies voor het presteren van het kind tussen ouders en school. Daarnaast is het mogelijk dat deze 'gedeeldheid' (of ongedeeldheid) bepalend is voor de manier waarop het gesprek tussen de leerkracht en de ouder verloopt.

Achtergrondinformatie

Het onderzoeksproject 'De rol van de school in de socialisatie van migrantengezinnen' richt zich op communicatieve processen op scholen als spiegel van de wisselwerking tussen school en gemeenschap. Het is gefinancierd door de Programmaraad voor het Onderwijsonderzoek, een onderdeel van NWO, en is uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht.

Meer informatie: prof. dr. M.J. (Mariëtte) de Haan, Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen, m.dehaan@uu.nl, +31 30 2537735, <http://medewerkers.fss.uu.nl/mdehaan>